

יום שלישי ה' אדר תשע"ב
28 פברואר 2012

דוח ביקורת פרויקט "ממשלה ירוקה" (מס' 2)

מבוא

החלטת הממשלה מס' 1057 מיום 13.2.2009 קבעה שמבקרי הפנים בכל משרד ממשלתי הממשלה יהיו אחראים על עריכת ביקורת בנושא יישום החלטת הממשלה בכל הנוגע ליעול עבודת הממשלה בהיבטיה הסביבתיים והפחתת ההשפעות החיצוניות השליליות הנובעות מפעילותם של משרדי הממשלה.

במסגרת ההחלטה נקבע כי ישופרו מדדי הביצוע הסביבתיים של המשרדים וכי משרדי הממשלה יפחיתו את הצריכה הכוללת שלהם בתחומי המים, החשמל והנייר פחיות ובקבוקים, ההחלטה גם נקבה בשיעור ההפחתה הנדרש. שיעורי החיסכון הנדרשים בצריכת חשמל נקבעו בהתאם להחלטה קודמת של הממשלה מס' 4095 מיום 18.9.2008. כן נקבע בהחלטת הממשלה שיש לשלב תחליפים סביבתיים בשיעור של 25% לשימוש בנייר ולשימוש בכוסות חד פעמיים.

החלטת הממשלה קבעה שביצועי המשרדים בשנים 2008 ו-2009 ישמשו לקביעת נתוני הבסיס שהמשרד נדרש לחסוך ביחס אליהם וביצועי המשרד ישמשו לקביעת רמת הצריכה היחסית של המשרד לעומת הממוצע של כלל משרדי הממשלה, כמו כן נקבע שביצועי המשרד ימדדו באופן כולל ללא התייחסות פרטנית לכל דיור שמשמש את המשרד.

לשם יישום פעולות ההתייעלות ולצורך הפחתת רמת הצריכה נדרשים משרדי הממשלה לבצע פעולות התייעלות על בסיס רשימת צעדים שצורפה להחלטה.

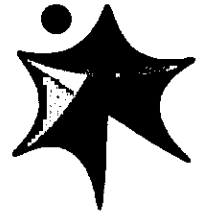
ההחלטה קבעה שדוחות הביקורת של המבקרים הפנימיים יועברו למנכ"לים של המשרדים ואלה יעבירו את הדוחות למנכ"ל המשרד להגנת הסביבה.

העיקרון המנחה של החלטת הממשלה בפרויקט "ממשלה ירוקה" הוא לתת דוגמה לאזרחי המדינה בתחום איכות הסביבה באמצעות קידום שיקולי הקיימות ושילובם במסגרת הפעולות שמבצעת הממשלה.

משרד המדע והטכנולוגיה ומשרד התרבות והספורט שיקר תקציבם השנתי מופנה לתמיכות או לרכישת שירותים עבור החברה האזרחית ואשר פועלים עם מאות רבות של עמותות, ארגונים וגופים אחרים, יכולים להשפיע לא רק בתוך המסגרת הצרה הפנימית של המשרדים, אלא גם על כלל הגופים הנתמכים על ידם, על ידי עידודם להשתלב במטרות ובמגמות של פרויקט ממשלה ירוקה, ובכך להוות מנוף משמעותי להרחבת פעולות הממשלה להגנה על הסביבה והחיסכון במשאבי הטבע המצומצמים.

בהתאם להחלטת הממשלה, הביקורת בדקה את פעולות המשרד ואת עמידת המשרד ביעדי ההפחתה שנקבעו בהחלטה.

ממצאים

1. בהתאם להחלטת הממשלה פועל במשרד " צוות ירוק " ובראשו עומד סמנכ"ל בכיר למינהל ומשאבי אנוש וחברים בו מנהלת תחום משאבים חומריים , רכז בנאם ורכזות לוגיסטיקה המרכזות את עבודת הצוות הירוק .
2. חברת יעד ירוק שמונתה על ידי המשרד להגנת הסביבה לסייע ולייעץ למשרדנו ואשר אמורה בהתאם להסכם עימה למסור דוח למבקר הפנימי של המשרד על עמידת המשרד ביעדי ההפחתה לא הגישה את הדוח במועד שנקבע על ידי המשרד לאיכות הסביבה ונכון ליום 18 למרץ 2012 הדוח לא הגיע למבקר הפנימי על אף דרישתו.
3. הביקורת סבורה שאם אין ביכולת החברות המלוות את פרויקט ממשלה ירוקה למסור נתונים עדכניים על ביצועי המשרד בזמן סביר לאחר תום שנת העבודה , יש לשנות את הל"ז שנקבע בהחלטת הממשלה ללוח זמנים סביר מבחינת יכולת הביקורת להגיש דוח משלה למנכ"לים .
4. משרד המדע והטכנולוגיה ומשרד התרבות והספורט מקבלים שירותים מנהליים ולוגיסטיים ממטה משותף אחד ושוכנים בכ-10 דירות שונים ברחבי הארץ . מהם 4 דירות בירושלים 3 אתרים בתל אביב ואחרים בבאר שבע חיפה ונצרת .
4. המבנים בהם שוכני המשרדים , חלקם הם נכסי מדינה ואחרים בשכירות , שניים מהם מנוהלים על ידי חברת ניהול ובהתאם לפירוט כדלהלן :
שלושה משרדים שוכנים בנכסים השייכים למדינה (קריית הממשלה במזרח ירושלים -שיחי ג'ארח , המשרד בבאר שבע והמשרד בחיפה שבעה דירות אחרים מוחזקים בשכירות מהם שלשה המוחזקים על ידי חברת ניהול
5. בשלושה אתרים בלבד יש מוניס נפרדים למדידת צריכת החשמל (תל אביב המסגר , תל אביב רחוב יד חרוצים (אתר חדש) , נצרת .
6. באתר אחד בלבד מתוך כלל האתרים בהם פועל המשרד יש מונה נפרד לצריכת המים (המסגר – תל אביב)
7. מצבת כוח האדם של המשרד עומדת על כ- 200 עובדים (כולל מתנדבים) המועסקים ברובם בארבעה אתרים , בקרית הממשלה במזרח ירושלים (שיחי ג'ארח) ברחוב כנפי נשרים בירושלים , ברחוב המסגר בתל אביב וברחוב יד חרוצים בתל אביב . יצוין שעד לחודש ינואר 2012 רוב העובדים עבדו בשלושה אתרים בלבד וכי רק בחודש ינואר –פברואר 2012 אוכלס האתר החדש ברחוב יד חרוצים בתל אביב , בעובדים .
8. המשרד הכין תוכנית עבודה ליישום יעדי ההפחתה שכללה המלצות בתחום החשמל , בתחום המים, תחום חומרים ופסולת והוכנה תוכנית להטמעת מטרות הפרויקט בקרב עובדי המשרד בכלל ואצל חברי צוות ירוק בפרט .

להלן פירוט התוכנית וביצועה

א. תחום חשמל :

- רכישת מוצרים בעלי זירוג A בצריכת אנרגיה** - נושא זה מבוצע בהתאם להנחיות של מינהל הרכש הממשלתי
- מעבר לנורות חסכוניות** –ביצוע ספירה ומיפוי של הנורות בכל אתרי המשרד והחלפתם על ידי קבלן שייבחר . עד היום לא התקבל תקציב יעודי לכך ממשרד האוצר והמשרד מבצע זאת על פי אפשרויותיו מתקציבו.
- צמצום עוצמות תאורה** - נרכש מכשיר למדידת עוצמת התאורה ובוצעה בדיקה בחדרי העובדים ובמקומות נוספים . כתוצאה מכך מנורות שנשרפות אינן מוחלפות אלא נורות שנמצאות מעל שולחן העבודה של העובד. לקראת סוף השנה תיבדק שוב עוצמת התאורה .
- כיבוי תאורה במסדרונות** – הכנת נוהל למאבטחים ותדרוכם . בוצע , הוכן נוהל למאבטחים של המשרד בדבר כיבוי התאורה לאחר השעה 20.00
- התקנת חיישני נוכחות או "חסגנים"** – במקום חיישנים יותקנו שעוני שבת , לצורך כך בבנין בירושלים יוחלפו לוחות החשמל ויותקנו על הלוחות החדשים שעוני שבת למזגנים ותאורה .
- ויסות טמפרטורת המיזוג** – באמצעות הסברה לעובדים , נשלחו טיפים באמצעות המייל לכל עובדי המשרד וקיימת פינה בנושא בפורטל המשרדי .
- צגי מחשב** - כל צגי המחשב הוחלפו ל- LCD
- ניתוק מכשירים חשמליים** – מבוצע בפועל על ידי אנשי האבטחה

ב. תחום מים

רכישת בר מים לשתייה – המשרד מתכנן לרכוש ברי מים לשתייה, הדבר יבוצע לכשיתפרסמו מכרזי החשב הכללי.

ג. נייר

מחזור נייר – הוצבו מיכלי מחזור לנייר שסופקו על ידי המשרד להגנת הסביבה הן בחדרי העובדים והן מיכלים גדולים במסדרונות. הנייר נלקח למחזור על ידי חברת ק.מ.מ.

מעבר לנייר 60/75 גר' – הרכישה תבצע לאחר קבלת הנחיות ממנהל הרכש הממשלתי. הערה: ככל הידוע אין נייר במשקל המוזכר, המשרד רוכש נייר במשקל 80 גר'.

שימוש בנייר ממוחזר – כיום, כל הנייר להדפסה הנרכש על ידי המשרד הוא נייר ממוחזר.

צילום והדפסה דו צדדיים – בוצע, כברירת מחדל, בכל המדפסות שקיימת בהן אפשרות זו.

שימוש בנייר משומש לטיטות – במסגרת פעולות ההסברה שנערכו לעובדי המשרד הוסבה תשומת לב העובדים לעניין זה.

הגהת מסמכים במחשב - מבוצע על ידי עובדי המשרד דרך שגרה

ביטול מדפסות אישיות – ההדפסות נעשות בחדרי התפעול, כמעט ואין מדפסות אישיות.

התכתבות אלקטרונית - מבוצע על ידי עובדי המשרד דרך שגרה, רוב התכתובת הפנימית והחיצונית נעשית באמצעות הדואר האלקטרוני.

התקנת תוכנת פאקס באמצעות המחשב - מיושם במחשבי העובדים במשרד

ד. חומרים ופסולת

כוסות חד פעמיים מחומרים מתכלים – המשרד רוכש כיום את כל הכוסות והסכו"ם מתומרים מתכלים פרט למזלגות בשל איכות ירודה.

איסוף בקבוקי שתייה למחזור – הוצבו מיכלי מחזור שסופקו על ידי המשרד להגנת הסביבה בכל יחידות המשרד והבקבוקים נאספים ונשלחים למחזור

איסוף סוללות – הוצבו מיכלי מחזור לסוללות, נאספים מעת לעת על ידי עיריית ירושלים ומוטמנים על ידה.

איסוף נייר – הוצבו בכל יחידות המשרד מיכלי מחזור, הן בחדרים והן במסדרונות, הנייר נאסף למחזור על ידי חברת ק.מ.מ.

רכישת ספלים אישיים רב פעמיים לשתייה חמה – המשרד רכש ספלים לכל עובדי המשרד במטרה לצמצם את השימוש בכוסות חד פעמיים.

טונרים - מועברים לנקודת איסוף במשרד ומשם מועברים לחברת המחזור " אפיק " .

ציוד מחשבים ופסולת אלקטרונית – מועבר לחברת " אולשק ושות' מחזור בע"מ " לגריסה או מחזור .

ה. הטמעת פרויקט " ממשלה ירוקה " במשרד

- A. נתלו פלקטים בכל יחידות המשרד על יעדי פרויקט ממשלה ירוקה : חיסכון בחשמל , מים , נייר וחשיבות המחזור .
- B. הודבקו מדבקות במטבחים ובשירותים על חשיבות החיסכון במים וליד מפסקי התאורה על הצורך בחיסכון בחשמל .
- C. נשלחו טיפים דרך המייל על ידי רכזת פרויקט ממשלה ירוקה , בנושאי חיסכון בחשמל , מים ונייר וחשיבות המחזור ובנושאים נוספים הנוגעים לשמירת הסביבה .
- D. בפורטל המשרד קיימת פינה מיוחדת לטיפים בנושא ממשלה ירוקה .

9. צריכת חשמל - עמידה ביעדי ההפחתה

הנתונים מבוססים על מדידות בשני אתרים של המשרד בהם יש מוני חשמל . תל אביב – המסגר ובנצרת

האתר	סה"כ צריכה בשנת 2010	סה"כ צריכה בשנת 2011
תל אביב המסגר -	121.908 קוט"ש	110.932 קוט"ש
נצרת -	35.146 קוט"ש	27.826 קוט"ש
סה"כ -	157.054 קוט"ש	138.758 קוט"ש

סה"כ הפחתה בשנת 2011 לעומת 2010 = 11.65%

סה"כ ההפחתה ברח' המסגר כ-9%
סה"כ ההפחתה בנצרת כ-20.8%

יעד ההפחתה עמד על 2%

המשרד עמד ביעדי ההפחתה ואף מעבר לכך בשיעור ניכר . בנצרת שיעור ההפחתה מרשים .

הביקורת מעירה : הנתונים מבוססים כאמור לעיל על מדידת הצריכה בשני אתרים בלבד מתוך 10 דיורים , על כן יש להתייחס לחיסכון ועמידה ביעדים בהתאם . ביתר דיורי המשרד תשלומי החשמל כלולים בשכר הדירה המשולם או בשיעור יחסי לשטח שתפוס על ידי המשרד במבנה בו שוכן המשרד .

10. צריכת מים – עמידה ביעדי ההפחתה (מדידה באתר אחד בלבד)

האתר	סה"כ צריכה בשנת 2010	סה"כ צריכה בשנת 2011
תל אביב – המסגר	90.4 מ"ק	88.1 מ"ק
סה"כ הפחתה בצריכה		2.55%
יעד ההפחתה		3%
יעד ההפחתה לא הושג במלואו		

גם כאן חשוב להעיר כי אי אפשר להסיק מסקנות בדבר עמידה ביעדי ההפחתה או אי עמידה בהם משום שרק באתר אחד מתוך עשרת האתרים מותקן מונה מים נפרד.

11. צריכת נייר – עמידה ביעדי ההפחתה

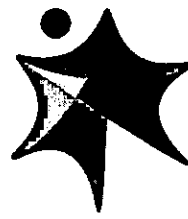
צריכה בשנת 2010	צריכה ב-2011
נייר רגיל = 1200.000 דפים	375.000
נייר ממוחזר – 285.000 דפים	1.000.000
סה"כ - 1485.000 דפים	1.375.000 דפים

סה"כ הפחתה - 7.4%

יעד ההפחתה 13%

מניתוח הנתונים אנו למדים שהמשרד הפחית 68.75% את צריכת הנייר הרגיל ובהתאם לכך עמד ביעדי ההפחתה, אולם מנגד המשרד הגדיל בצורה ניכרת את צריכת הנייר הממוחזר ובסה"כ צריכת הנייר במשרד עומדת על 1.375.000 דפים. דהיינו הפחתה של 7.4% בלבד ומסיבה זו המשרד לא הגיע לשיעור ההפחתה הנדרש.

לדעת הביקורת, על הצוות הירוק המשרדי לבדוק את הסיבות לכך וכן יש להגביר את פעולות הסברה בקרב העובדים.

ביקורת פנימית

12. צריכת נייר ממוחזר

שנת 2011

שנת 2010

1.000.000

285.000 דפים

יעד שהציבה הממשלה : צריכה של 25% נייר ממוחזר משה"כ הצריכה .

הביקורת מציינת כי המשרד הגדיל מאוד את השימוש בנייר ממוחזר והוא בשיעור של כ- 72.2% מכלל הצריכה וכיום כל הנייר להדפסה הנרכש על ידי המשרד הוא ממוחזר, רק במקרים של מחסור בנייר ממוחזר המשרד רוכש נייר רגיל .

המשרד עמד ביעד והרבה מעבר לכך ומגיעים לצוות הירוק המשרדי שבחים .

13. בקבוקים

סה"כ צריכה – 25.500

מהם 7.725 בקבוקי מים ו-7.776 בקבוקי סודה .

סה"כ הוצאה כספית 45.805.5 ₪

סה"כ צריכה בשנת 2010 26.709 בקבוקים.

סה"כ הפחתה - 5.3%

יעד הפחתה – 11%

המשרד לא עמד ביעד ההפחתה .

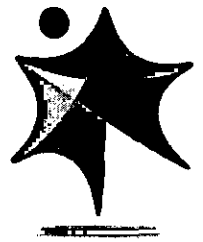
חשוב לציין כי בשנת 2011 מנהלת השירות הלאומי קיימה שני אירועים גדולים למתנדבי השירות הלאומי ובאירועים אלה חולקו 3400 בקבוקי מים .

דהיינו , ללא אירועים אלה צריכת הבקבוקים במשרד הייתה עומדת על 22.100 בקבוקים בלבד .

לדעת הביקורת , לא צריך לכלול בסה"כ צריכת הבקבוקים של המשרד את מספר הבקבוקים שנצרכו באירועים של מנהלת השירות הלאומי משום שאילו אירועים חיצוניים ולא צריכה משרדית פנימית שוטפת . יש להעמיס צריכה זו על חשבון תקציב הפעלות .

מכאן ניתן להסיק ששיעור ההפחתה של צריכת בקבוקים במשרד הינו בעצם 17.3% , זאת אומרת שהמשרד עמד ביעד ההפחתה .

11. כוסות חד פעמיים

א. כלים חד פעמיים מחומרים רגילים

סה"כ צריכה בשנת 2011-- 20.940 , מחיר לכל 100 כוסות 9.9 ₪ = 2073 ₪

סה"כ צריכה בשנת 2010-- 85.000 כוסות .

שיעור ההפחתה בצריכה של כוסות חד פעמיים מחומרים רגילים - 75.4%

לדעת הביקורת יש לברך על הצמצום בשיעור כה גדול בצריכת כוסות חד פעמיים מחומרים רגילים אשר בוודאי תרם את תרומתו לשימור הסביבה , גם כאן מגיעים שבחים למשרד ולצוות הירוק .

ב. כלים חד פעמיים מחומרים מתכלים - החל מחודש נובמבר 2011 , המשרד החל לרכוש כלים חד פעמיים מחומרים מתכלים לתקופת ניסיון , במסגרת זו נרכשו 11.000 כוסות , 500 צלחות , 4000 כפיות ו-1000 מזלגות בעלות כוללת של 3000 ₪

ג. סה"כ צריכה של כוסות חד פעמיים מחומרים רגילים + חומרים מתכלים - $31.940 = 11.000 + 20.940$
סה"כ הפחתה בצריכה הכוללת לעומת 2010 - $53.060 = 31940 - 85.000$
דהיינו שיעור הפחתה של 62.4%

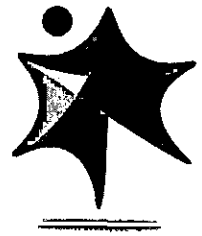
הביקורת מברכת על מגמה זו ויש לעודדה על ידי הקצאת תקציבים ייעודיים ממשרד האוצר . לא כל הפעולות לשמירה על הסביבה והעברתה , טובה יותר , לדורות הבאים , כלכליות בשלביהן הראשוניים , לכן חשוב ביותר לעודד מגמה זו על ידי משרד האוצר והמשרד להגנת הסביבה .

14. מחזור נייר ובקבוקים

מחזור נייר - מתבצע במהלך השנה בצורה שוטפת ומתבצע באמצעות חברת ק.מ.מ , כאמור , הוצבו במשרד מיכלי מחזור קטנים בחדרי העובדים ומיכלי מחזור גדולים במסדרונות .

מחזור בקבוקים - מיכלים מיוחדים , שסופקו על ידי המשרד להגנת הסביבה , הוצבו במסדרונות והבקבוקים הנאספים נשלחים למחזור . הכספים המתקבלים נתרמים לוועד העובדים לארגון פעולות רווחה לעובדים . זאת על מנת לעודד את עובדי המשרד להשתלב ולתרום חלקם להגברת פעולות המחזור שמטרתם שמירה על הסביבה . הביקורת מברכת על כך .

15. חנייה

ב- 6 אתרים בהם שוכן המשרד (מתוך 9 בשנת 2011) היו הסדרי חנייה בתשלום (נצרת , באר שבע , המסגר והמלאכה בת"א , כנפי נשרים ועם ועולמו בירושלים) בקריית הממשלה , מזרח ירושלים – החנייה שייכת לממשלה כך שאין תוספת תשלום .

סה"כ הוצאות המשרד על חנייה – 500.000 ₪ .

16. צריכת דלק ברכבים ממשלתיים

בשני המשרדים יש 28 רכבים צמודים . מנתונים שהתקבלו צריכת הדלק בחודשים ינואר עד דצמבר 2011 עמדה על 134.616 ליטרים בסכום של 999.546 ש"ח ₪

הצריכה הממוצעת לרכב לחודש - 400.5 ליטר דלק לחודש .

18 רכבים

במהלך שנת 2011 נרכשו עבור המשרד שלשה רכבים חדשים (אחד מסוג פורד פוקוס ושניים מסוג מאזדה) הרכבים רגילים ולא מהסוג הידידותי לסביבה , הרכבים נרכשים על ידי מנהל הרכב הממשלתי .

הביקורת סבורה שעל מנהל הרכב לשמש דוגמה לציבור הכללי ולעשות את כל הנדרש לשם מעבר לשימוש ברכבים ידידותיים לסביבה , פחות מזהמים וחסכוניים בדלק. למשרדים אין השפעה על הרכישות לכן על המשרד להגנת הסביבה להטיל את כל כובד משקלו הציבורי ולהביא לכך שמנהל הרכב יעבור לרכישת רכבים ידידותיים יותר לסביבה .

17. רכישת מוצרי חשמל

בשנה זו המשרד רכש

3 מקררים בעלי דירוג B שאינו מהדרגה הגבוהה של חיסכון בצריכת אנרגיה (דירוג A)

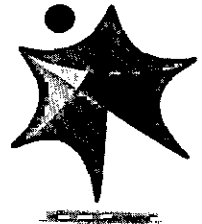
5 מכשירי מיקרוגל ללא דירוג אנרגטי

26 מסכי מחשב בהתאם להוראות החשכ"ל

52 מחשבים בהתאם להוראות החשכ"ל

לדעת הביקורת ראוי היה לקנות מקררים בעלי דירוג אנרגטי A החסכוניים יותר בצריכת אנרגיה , על מנהל הרכש הממשלתי להוציא הנחיות בעניין ולהתאים את מכרזי החשב הכללי לדרישה זו . ראוי שהמשרד להגנת הסביבה , גם במקרה זה , יפעיל את כל כובד משקלו הציבורי להשגת מטרה זו .

נורות חסכוניות

בשנת 2011 המשרד החליף 8 בתי מנורה לסוג של נורות חסכוניות וכן החליף 24 נורות לחסכוניות.

לדעת הביקורת ראוי שמשרד האוצר יקצה למשרדים תקציב ייעודי להחלפת גופי התאורה לנוורות חסכוניות משום שהחיסכון בצריכת אנרגיה שיושג, מהלך השנים, יחזיר את ההשקעה ויתרום הן בהוצאות הממשלה על אנרגיה, יתרום להקטנת צריכת הדלק ולהפחתת זיהום האוויר. בנוסף מעשי הממשלה יגרמו לכך שגם הציבור הכללי ילך בעקבות הממשלה מה שבסופו של דבר יוריד הן את מחיר גופי תאורה אלה, יקטין את צריכת הדלק

הכללית ואת זיהום האוויר והסביבה ולכן יש השפעות לוואי חיוביות בתחומים נוספים של בריאות הציבור וההוצאה הציבורית לרפואה.

לסיכום :

המשרד עשה בשנת 2011 מאמצים רבים לעמוד ביעדי ההפחתה שנקבעו על ידי הממשלה ובתחומים רבים השיג את היעדים הרבה מעבר לכך ועל כך מגיעים לו, בוודאי, שבחים וראוי שימשיך בדרך זו. יש לציין כי לא כל ההחלטות הן בסמכות המשרד. לכן, על המשרד להגנת הסביבה, משרד האוצר-אגף התקציבים, החשב הכללי - מנהל הרכב הממשלתי ומנהל הרכש הממשלתי לשנס מותניים ולהביא יותר ויותר את שיקולי טובת הסביבה ושמירה עליה, גם למען הדורות הבאים, בעת קבלת ההחלטות ובעת פרסום מכרזים על ידם. כי השקעה באיכות הסביבה מחזירה, בסופו של דבר, את עצמה בריבית דריבית בכל תחומי החיים.

בברכה

חגי מרדכי

המבקר הפנימי

העתק: מר רן בר – סמנכ"ל בכיר למינהל ומשאבי אנוש
וראש הצוות לממשלה ירוקה במשרד.